

Η Παντρεία της Σταλαχτής Κορφιάτικες Ιστορίες

Κωνσταντίνος Θεοτόκης

Είταν νύχτα βαθιά κι αφέγγαρη· η γης ανάδινε ακόμα ζέστα από την ολοήμερη κάψη του Αλωναριάτικου ήλιου· πάνου στες ελιές ετρίλιζαν αδιάκοπα τα τριδόνια, και κάπου κάπου ακουότουν του γκιόνη το λάλημα. Στην κατοικιά του ο Στάθης Πλακίδας αγρυπνούσε. Ακουμπισμένος στο κατώφλι του καλυβιού του, ξυπόλυτος και ξεμανίκωτος, εκάπνιζε υπομονετικά προσμένοντας· μέσα το καλύβι είταν άδειο και σκοταδερό. "Στάθη" τον έκραξε μια φωνή ταπεινή. "Αφέντη" αποκρίθηκε αμέσως "καλησπέρα· κόπιασε". Κ' εσηκώθηκε με μίας σιάνοντας το πλατοβράκι του. Έπειτα έβγαλε σπίθες από ένα στρινάρι, άναψε στην ίσχυα ένα διαφοκέρι και με τούτο το μικρό φαναράκι, που εκρεμότουν στο θυρόφυλλο και που τα γυαλιά του είταν λυγδιασμένα από το λάδι και μαύρα από την αθάλη. Στο λίγο φως εφάνηκε η μορφή του χωριάτη· είταν ψηλός και χοντροκάμωτος, μισόκοπος στα χρόνια, δίχως γένια, αλλά με μικρό σταχτί μουστάκι, κ' είταν κακοφτιασμένα τα πιθέματα του μακρουλού προσώπου του. "Καλησπέρα Στάθη" του 'πε ο άλλος, ένας νέος όμορφος, ντυμένος με φράγκικα καλά φορέματα και με χαμηλή ψάθα στο κεφάλι "ήρθε απόψε;" "Ξεφλίζει" απολογήθηκε με πονηρό χαμόγελο "μαζί με τες άλλες γυναίκες, εκεί κάτω στ' αλώνι· να η φωτιά που τους φέγγει· άκου και το τραγούδι τους. Όλη μέρα εθερίζαμε σήμερα. Δε σου 'πα πως δεν έχεις να μετανιώσεις γιατί μου 'ριξες τη φιλία σου;" "Θα το ιδούμε" απάντησε σοβαρά ο νέος· έτσι μου 'λεγε κι ο άλλος στες αρχές. Εχόρτασε καλά καλά και τώρα με μάχεται". "Και τότε φοβάσαι;" "Το θεό μοναχά φοβούμαι". Μια στιγμή ετσώπασαν· ο νέος εκάθισε απάνου σ' ένα γογγύλι ξερό, εδίπλωσε τα πόδια του κι ακούμπησε στο φράχτη του καλυβιού. Ο Στάθης τον εκοίταξε συλλογισμένος και του 'πε: "Κατεβαίνω στ' αλώνι· μην ανησυχάς αν αργήσει· πρέπει νά 'βρω τρόπο για να τήνε στείλω". Και αφού επρόφερε τούτα τα λόγια, εκατέβασε τα μάτια ντροπιασμένος κ' επήρε τον κατήφορο μέσα στα σκοτάδια του ελαιώνα. "Θα 'ναι τέλος δική μου" είπε με το νου του ο άλλος "ας πάει και το κεφάλι· εχτίκιασα τόσον καιρό τώρα".

Ο Στάθης Πλακίδας έφτακε σε λίγο στ' αλώνι. Είταν ένα σιάδι ξέφωτο τρογυρισμένο από ελιές μικρόκορμες. Μία φωτιά κρεμάμενη σ' ένα κλωνάρι έκαιε καπνίζοντας· σ' ένα μέρος είταν μία στοίβα αστάκια μπαρμπαρόσταρου, που πέντε γυναίκες, καθούμενες χάμου μέσα στα φλίκουρα και τα γένια, με καλαμένιες ξούβλες τ' άνοιγαν, τα γύμωναν από το φλούδι, κ' έτσι παστρεμένα τά 'ριχναν μέσα σ' ένα ψηλό τερτικό. Ακούοντας τα πατήματα του Στάθη, παρμένες κιόλας από τον κόπο και την αγρύπνια, οι δουλεύτρες είχαν πάψει το τραγούδι τους· κι αυτός αφού τες εσίμωσε, ξεφυτίλισε πρώτα τη φωτιά που ανάδωκε αμέσως περσότερη λάμψη, και, βλέποντας έπειτα πως το τερτικό είταν γιομάτο ως το χείλο, τ' άδραξε παραμάσκαλα και τ' άδειασε στ' αλώνι, όπου είταν κι άλλα πολλά ξεφλουδισμένα αστάκια. "Νυστάζετε" τες ερώτησε φέρνοντας οπίσω στη μέση το κοφίνι· "γιατί δεν τραγουδάτε άλλο; Κουράγιο· αύριο την αυγή σάς σκολαίνω νωρίς από το θέρο, και κοιμόσαστε όσο θέλετε το μεσημέρι· τη νύχτα πάλι θα ξεφλίζουμε". "Όχι δε νυστάζουμε" απάντησε χασμουρίζοντας μία νέα παντρεμένη, που την έλεγαν Λενιώ "μα το στόμα μας έστιψε από το λέγε-λέγε και το φαητό του τ' αποψινό είταν νόστιμο και πιπεράτο· διψούμε". "Πολληώρα σε προσμένουμε, Στάθη" του 'πε η γυναίκα του η Μάρθα, χωριάτισσα προεστή "για να πιούμε". "Κ' εβαριόσουνε νά 'ρθεις απάνου η ίδια;" της απάντησε. "Έτσι είχες διατάξει του λόγου σου" του απολογήθηκε σα να 'θελε να τον

πειράξει. "Δεν το 'ξερα πως ο μαστραπάς θα άδειαζε τόσο γλήγορα" είπε ο Στάθης αδιάφορος "πού είναι τος;" Οι γυναίκες όλες εγύρευαν πασπατευτά τ' αγγειό μέσα στα μπαρμπαρόφλουδα και τό 'βρηκαν αμέσως· κι ο Στάθης κοιτάζοντας την πλιο νέα, κοπέλα δεκοχτώ χρονών, μ' ευγενικά σουσουμία και παχουλή, της είπε: - "Ξαλάφρωσε εσύ, Σταλαχτή, τη γερόντισσά μου· ανέβα στο καλύβι· το ξύδι, ξέρεις, είναι στο μπότη, και το νερό στην ξέστα".

Η κοπέλα εσηκώθηκε αμέσως μηχανικά ετίναξε το φόρεμά της, επήρε το μαστραπά, κ' εκίνησε κατά τον ανήφορο. Και δεν είχε αλαργέψει πολύ, όταν η γριά Μάρθα, σαν να υποψίαζε κάτι, αναστέναξε βαθιά, κ' ετραγούδησε τούτην τη ρίμνα παραπονετικά:

Πολύ ψηλά έκαμες φωλιά και θα σου γείρει ο κλώνος και θα σου πέσει το πουλί και θα σου μείνει ο πόνος.

Οι άλλες τρεις γυναίκες με μία φωνή εσυνόδεψαν το τραγούδι της. "Γιατί το λέτε αυτό;" ερώτησε ο Στάθης ανήσυχος. "Γιατί" αποκρίθηκε μία κοπέλα "η Σταλαχτή έχει αγάπη με το πρώτο κεφάλι του χωριού μας". "Και θα γελαστεί" επρόστεσε σοβαρά η Λενιώ. "Και με ποιόνε;" ερώτησε ο Στάθης δείχνοντας περιέργεια. "Ο κόσμος το 'χει βούκινο κ' εμείς κρουφό καμάρι" απολογήθηκε πειραχτικά η Μάρθα "λέγετέ το ελεύτερα· ή να το πω εγώ κάλλιο· με τον κυρ Γιώργη τον Αρτέμη, που ο πατέρας του κάθεται στη χώρα". Ο Στάθης την εκοίταξε λοξά, αλλά δεν την αποπήρε. Ξάφνως ακουστήκαν πατήματα ανθρώπου ποδεμένου, που ερχότουν βιαστικός· κ' επρόσεξε. Ο άνθρωπος εσίμωσε και στο φως του λυχναριού τον εγνώρισε αμέσως· είταν ο Γιάννης ο Λάκουρας, ένας νέος ψηλός και καλοκαμωμένος, ξανθομάλλης και ξανθογένης. Τούτος σοβαρός εκαλησπέρισε· και τον αντιχαιρέτησαν προσμένοντας ανυπόμονα το μαντάτο· εκοίταξε τες γυναίκες μία μία κ' ερώτησε δειλά: - "Δε δουλεύει δω κ' η Σταλαχτή;" "Ναι" αποκριθήκαν όλες με μία φωνή. "Και πού είναι;" είπε βραχνά. "Πάει για πιοτό στο καλύβι". Ο Γιάννης εκατέβασε το σκοτεινιασμένο πρόσωπό του κ' εστάθηκε σκεφτικός σα να 'θελε να πάρει σοβαρήν απόφαση, μα ο Στάθης αμέσως εκατάλαβε πως τα ρωτήματά του δεν είταν αθώα, κι απότομα του 'πε: - "Τι σε μέλλει;" "Με μέλλει" απάντησε αναστενάζοντας· τες κοπέλες του χωριού τες φέρνεις εδώ για να τες χάνεις από τον κόσμο;" "Παναγία βόηθα" εφώναξαν ξαφνισμένες οι τρεις γυναίκες οι ξένες σα να τες άγγιζε αυτές ο λόγος του Γιάννη. "Γιατί βρίζεις το σπίτι μας;" του φώναξε η Μάρθα, που θυμωμένη είχε σηκωθεί ορθή. "Στο καλύβι σας είναι κι ο γιος του Αρτέμη, τον ακολούθησα από το χωριό" αποκρίθηκε αψιωμένος. "Θε μου! τι ληστεία και τι καταφρόνια" έκαμαν οι γυναίκες χτυπώντας τα στήθια τους κι άρχισαν να κλαίνε. Μα ο Στάθης του 'πε αγροικά: - "Αυτά τα κάνεις γιατί σ' εξεμπούρισε από το σπίτι του· τον ήθελες κλεισμένον, χωρίς γνώρες με το χωριό του, για να κάνεις εσύ το μεγάλο με τα όβολά του· πάνε τώρα αυτά, λησμόνησέ τα". "Του 'φυγα γιατί οι βρωμοδουλειές δε μ' αρέσουν· μα μου κάνει τόση λύπη εκείνη η δυστυχισμένη". "Ούτε αυτός, ούτε 'γω δε σε φοβόμαστε". "Δε θα σας βγει σε καλό· θα ιδούμε τι αξίζετε οι καινούριοι οι φίλοι". Κ' έτσι λέγοντας έκαμε κίνημα ν' ανεβεί τον ανήφορο. "Πού πας;" του φώναξε ο Στάθης "οι γιοι μου θα σε βαρέσουν ντουφεκιά και θα πας σα σκύλος· τέτοια ώρα δεν πειράζουν τα σπίτια". Κ' εσφούριξε δυνατά. "Κακούργε" του 'κραξε ο Γιάννης γυρίζοντας οπίσω· "είναι απάνου ο Αρτέμης"· κ' εχάθηκε μέσα στα σκοτάδια του ελαιώνα. "Τι έκαμες, Στάθη, απόψε" είπε η Μάρθα κλαίοντας όπως κ' οι άλλες γυναίκες· "κάλλιο να χαλούσες μοναστήρι". "Θε μου, θε μου!" είπαν θρηγώνοντας οι άλλες.

Είχε έρθει η μέρα· στην κατοικία του Στάθη Πλακίδα οι πέντε γυναίκες, αμίλητες και λυπημένες, εθέριζαν τα ξανθά τ' αστάκια του μπαρμπαρόσταρου· ένα ένα τά 'κοφταν από τα ξερά καλάμια τους, εσύναζαν καμπόσα στο ανασηκωμένο φόρεμά τους, - που μ' ένα χέρι το κρατούσαν σα σακί - κ' έπειτα ερχόνταν και τ' άδειαζαν μέσα στα ψηλά τερτικά. Ο ίδιος

ο Στάθης έπαιρνε τα κοφίνια παραμάσκαλα όταν είταν γιομάτα, τα 'φερνε στ' αλώνι κ' εσώριαζε το γέννημα στη στίβα. Μα ούτε αυτός δεν έλεγε λόγο. Κ' επέρνασαν έτσι οι δροσερές ώρες της αυγής. Είταν ο ήλιος ψηλά, όταν στο χωράφι επαρουσιάστηκε ο Θανάσης ο Μαραβάς, ο πατέρας της Σταλαχτής, ένας χωριάτης σκεβρωμένος από τα χρόνια και τη δυστυχία, κακοντυμένος, μικρόσωμος κι αδύνατος. Το πρόσωπό του είταν λιωμένο από τη λύπη, κ' εκρατούσε το βλέμμα κατεβασμένο από τη ντροπή. Ο Στάθης ερίχτηκε για να τότε δεχτεί και τον οδήγησε στον ίσκιο σιμά στ' αλώνι· επάσκισε να του χαμογελάσει χαιρετώντας τον, μα ο γέρος δεν του απάντησε. "Του τα 'πε όλα ο Λάκουρας" εσυλλογίστηκε κ' επρόσμεινε να μιλήσει πρώτος ο άλλος. Οι γυναίκες θερίζοντας τους εκοίταζαν. "Τι εμάθαμε" είπε σε λίγο ο Θανάσης χωρίς να σηκώσει το μάτι του που έσταζε· "γι' αυτό σου τη στείλαμε την κακομοίρα; Είσαι Ιούδας!" "Δεν εστάθηκε τίποτα" του αποκρίθηκε ντροπιασμένος· "μην ακούς τα ψέματα· μόνο ήρθε εδώ τη νύχτα ο Γιώργης ο Αρτέμης· ρώτα τες γυναίκες". Μία αχτίδα ελπίδας έφεξε στ' αυλακωμένο μέτωπο του γερόντου· ετόλμησε να σηκώσει το κεφάλι· κ' εκοίταξε το Στάθη κατάματα. Τούτος εκοκκίνησε συγχυσμένος. "Ιούδα" του 'πε ο Θανάσης αχνίζοντας περσότερο. Κ' έπειτα εστράφηκε προς τες γυναίκες κ' έκραξε τη θυγατέρα του, που αμέσως τον υπάκουσε. Είταν αχνή κ' εκείνη, κ' είχε τα μάτια πρησμένα και κόκκινα και τ' αχείλι μαραμένο. "Είσαι χαμένη" της είπε απελπισμένος. Αυτή εβάλθηκε αμέσως να κλαίει. "Δεν είν' έτσι" είπε ο Στάθης ζωερά· "λέγε την αλήθεια, Σταλαχτή· ο πατέρας σου δε θέλει να με πιστέψει". "Χαμένη δεν είμαι" αποκρίθηκε σφουγγίζοντας τα δάκρυα με την άκρη της μπόλιας της· "γιατί μ' αγαπάει. Από τα πέρσι το πανηγύρι του άη-Λιος, όπου μαζί εχορέψαμε, μ' έβαλε, λέει, στην καρδιά του· και θα με πάρει, λέει, και του το πιστεύω. Μου ορκίστηκε, με το χέρι απάνου στην εικόνα της Παναγίας σου, Στάθη, πως θα με στεφανώσει· αλλιώς δεν τον άφηνα να μ' αγκαλιάσει". "Τι έκαμες;" της είπε ο πατέρας με μεγάλο πόνο· κ' αιστάνθηκε πως τα πόδια του αδυνατίζαν, πως τα γόνατά του εκοβόνταν κ' εκάθισε κατά γης για να μην πέσει. Η ντροπή τον εκυρίευε, έκρουψε το πρόσωπό του μέσα στες παλάμες του κ' έκλαιγε με παράπονο. "Σταλαχτή" έκαμε ο Στάθης έπειτα από λίγο "εμένα δε μου 'πες έτσι". "Στο 'πε δε στο 'πε, εγίνηκε" απολογήθηκε ο Θανάσης, χωρίς να σηκώσει το πρόσωπο· "όλα τα κακά, όλες οι αδικίες έρχονται από τους πλούσιους· ο φτωχός λαός υποφέρνει κι αυτοί τυραγνούνε. Τι να κάμω τώρα; τι να κάμει και τούτη;" Μια στιγμή ετσώπασαν κ' οι τρεις τους, κ' έπειτα ο Στάθης στενοχωρεμένος είπε: - "Ό,τι εγίνηκε δε διορθώνεται· ασ κοιτάξουμε να βολευτούν τα πράματα, και να γλυτώσει και τούτη." "Πώς;" ερώτησε ο γέροντας κουνώντας πικρά το κεφάλι· "τούτη δεν έχει τίποτα στον κόσμο· γιατί κ' εκείνο που 'χε ως εχτές, την τιμή της, της την επήρε". Κ' εβάλθηκε πάλι να κλαίει. "Μην κάνεις έτσι" του απάντησε ο άλλος με σπλάχνος· "πάμε να βρούμε τον κυρ Γιώργη και να του μιλήσουμε". "Πάμε ν' ακούσω κι από τα χείλη του την καταδίκη της. Είναι για πνίξιμο, η κακομοίρα". Κ' έτσι λέγοντας έκαμε δύναμη του εαυτού του κ' εσηκώθηκε. Κι αυτήν την στιγμή τούς εσίμωσε του Στάθη η γυναίκα που επέταξε τη μπόλια της από το κεφάλι κ' είπε θρηνητικά: - "Τι κακό μάς επλάκωσε, Στάθη, με τούτην τη δυστυχισμένη". Ο άντρας της τής έριξε μια λοξή ματιά, κ' εκίνησε μαζί με το γέροντα.

Ανέβηκαν στο Μυρτερό, το χωριό τους, κ' εδιάβαιναν τώρα από το μεγάλο δρόμο. Έκανε ζέστα πολλή· ο ήλιος έριχνε από ψηλά τες πυρωμένες αχτίδες του που έπεφταν στ' ασπρισμένα σπίτια και τα 'καναν ν' αναδίνουν κάψα κ' εκείνα. Οι διαβάτες είταν σπάνιοι και λίγα αργαστήρια ανοιχτά. Μα σ' ένα, του Γεροδήμου, στο κεντρικότερο μέρος του χωριού, είχε συναχτεί καμπόσος κόσμος. Εκείθες επερνούσαν τώρα ο Στάθης με τον πατέρα της Σταλαχτής κ' είδαν πως αυτού μέσα εμιλούσε μεγαλόφωνα και ανήσυχα ο Γιάννης ο Λάκουρας, φανερά για το γενόμενο της νυχτός. Κ' είταν η ομιλία του αψιά και την εσυντρόφευε με χερονομίες τραγικές και συχνά ανέμιζε και τη μαγγούρα του που την

εκρεμούσε έπειτα από το γυριστάρι στο βραχιόνι του ! Και τον άκουαν όλοι προσεχτικοί κ' επαινούσαν με κούνημα του κεφαλιού τα λόγια του, κοιτάζοντας ο ένας τον άλλον. Ο Στάθης εγληγόρευε το πάτημά του κ' ετράβηξε από το μανίκι το γέροντα· μα ωστόσο ο Γιάννης τούς είχε ιδεί από μέσα και ξάφνως έπαιψε την κουβέντα του κ'επετάχτηκε στο δρόμο και τους εσταμάτησε. Οι αθρόοι που είταν στο μαγαζί εσηκωθήκαν από τα καθιστήρια τους κ' εκοίταζαν από την πόρτα και τα παράθυρα. "Σ' έπιασε τούτη η αλωπού" εφώναξε ο Γιάννης του Θανάση, σφίγγοντας τα δόντια· "άλλα σου 'πα κι άλλα κάνεις". "Μέτρα τα λόγια σου" έκαμε ο Στάθης με σοβαρόν τρόπο κ' ετράβηξε πάλι το γέροντα. "Τι προσμένεις ακόμα;" ερώτησε οπίσω ο Γιάννης εμποδίζοντάς τους να προχωρέσουν. "Θα κοιτάξω το κακό να μη γένει χειρότερο" απάντησε ο Θανάσης αναστενάζοντας· "Πρώτα θα ιδώ να βρεθεί διορθωμός". "Και τι διορθωμός; Βάλε φωτιά στα μεγάλα τα σπίτια! Η φτώχεια θα ζήσετε καλύτερα." Κ' έτσι λέγοντας ο Γιάννης με το μαγγούρι του εφοβέριζε την κορφή μιανής ράχης, όπου εφαινότουν ένα σπίτι καλοχτισμένο, κλεισμένο γύρου με τοίχους και με ψηλά κυπαρίσια, που επρόβαλαν απάνωθέ τους, κουνώντας ανάλαφρα εδώ κ' εκεί τις μυτερές κορφές τους. "Δεν το κάνω· θα χάσω και την ψυχή μου" του αποκρίθηκε ο Θανάσης χαμηλόφωνα. "Του πρέπει όμως. Και θα' βλεπες και τουτουνοούς τους μεσάτορες να ψοφούν της πείνας, όπως πρώτα που δεν είταν στου Αρτέμη." Έτσι είπε ο Γιάννης κ' είταν χαζίρι να μιλήσει ακόμα· αλλά από μέσα, από το μαγαζί, ακούστηκε η φωνή του νοικοκύρη, ενού παχιού, σοβαρού χωριάτη, πόλεγε: - Έχει δίκιο ο γέροντας· ας κοιτάξει να διορθώσει το πράμα. Τι θα κερδίσει με τα φονικά;" Ο κόσμος επαίνεσε το λόγο κι ο Γιάννης επαραμέρισε, τους άφηκε να φύγουν κ' εμπήκε πάλι στο μαγαζί.

Σε μία μεγάλη κάμαρα του σπιτιού του ο Γιώργης Αρτέμης επερπατούσε απάνου κάτου ανήσυχος, όταν εμπήκε ο Στάθης μέσα. "Τι τρέχει;" ερώτησε αμέσως ο νέος σταματώντας και δίχως να καλημερίσει. "Θέλει να σε ιδεί της κοπελός ο πατέρας" του αποκρίθηκε ταραγμένος "είναι κάτου στην κούρτη σου, τάξε του ό,τι μπορέσεις, γιατί ο άλλος αναστατώνει το χωριό". "Ας έρθει" είπε σκεφτικός ο Αρτέμης· κ' ενώ ο Στάθης έβγαινε στο παράθυρο για να φωνάξει το γέροντα, επρόστεσε μιλώντας μοναχός του: "Καημένη Σταλαχτή, τι να κάμω για να μου σ' αφήσουν;" "Ανεβαίνει" είπε ο Στάθης, καθίζοντας σ' ένα σκαμνί. Και σε μια στιγμή ο γέροντας είταν επάνου, κι ο Αρτέμης τον εχαιρέτησε δείχνοντας αδιαφορία· μα δεν έλαβε απάντηση. Με ταπεινό βλέμμα εκοίταζε ο αδικημένος ολόγουρά του· εξέταζε του σπιτιού τα έπιπλα που του εφαινόταν αξετίμωτα, εσυνόμοιαζε με το νου του εκείνο το παλάτι με τη φτωχή κατοικιά του κ' έκρινε πως είταν αδύνατο, για τη μεγάλη κοινωνική διαφορά, να πατήσει η θυγατέρα του αυτού μέσα. Το πρόσωπό του έδειξε πάλι απέραντη λύπη και το βλέμμα του επροσηλώθηκε χάμου. "Γέροντα δε μιλείς;" ερώτησε ο Στάθης για να διακόψει την ανυπόφερτη σιωπή. "Τι να πω;" απολογήθηκε με το κεφάλι κάτου· "αυτός πρέπει να μιλήσει, ύστερ' απ' ό,τι έκαμε". Ο Αρτέμης τον εκοίταξε ξεταστικά και με ψυχοπόνοια κ' εκατάλαβε τη μεγάλη πίκρα του ανθρώπου που η φυσική αδυναμία και η ταπείνωση του την εδίπλωνε· τον εσίμωσε και δείχνοντάς του ένα κάθισμα του 'πε: "Μη στοχάζεσαι πως δεν αγαπάω την κοπέλα;" "Αν την αγαπούσες δε θα την εκακομοίριαζες" του αποκρίθηκε χωρίς να κουνηθεί "μα ο θεός τιμωράει την αδικία". "Μη θυμώνεις" του 'πε ο Στάθης "δεν κερδίζεις τίποτα. Τι θέλεις; Λέγε το ξάστερα". "Να την πάρει" απάντησε αποφασιστικά κ' εκοίταζε γύρω του σαν ξαφνισμένος από το λόγο του. "Γυρεύεις το αδύνατο" απάντησε ο Στάθης με σοβαρότη. Μα ο Θανάσης δεν του απολογήθηκε· επρόσμενε, χλωμός από τη λύπη και την αμφιβολία, την απόφαση του Αρτέμη· και τούτος ειστάνθηκε μέσα του την ανάγκη να πραΰνει τον αδικημένον και να τον ευχαριστήσει, εσυλλογίστηκε κιόλας τ' ανακατώματα στο χωριό, την κακογλωσσιά του Λάκουρα, το χαμό της αγαπημένης του· κ' εσκέφτηκε κιόλας πως όλα εδυνότουν να τα ησυχάσει και να τα διορθώσει ένας του μόνος λόγος που εμπορούσε και να τον αθετήσει

σαν ερχότουν η βολική στιγμή. "Είναι ο σκοπός μου" είπε κοκκινίζοντας. "Μου τη δίνεις;" Του γερόντου το πονεμένο πρόσωπο έλαμψε με μίας από χαρά· το μάτι του επλημμύρισε δάκρυα και λιγωμένος από τη συγκίνηση εκάθισε. - "Το λέει η τύχη της" είπε έπειτα από λίγες στιγμές "να μπει εδώ μέσα;" Και σα να μην πίστευε ερώτησε: - "Το ξέρεις κυρ Γιώργη, η κοπέλα είναι φτωχιά πολύ". "Το γνωρίζω" αποκρίθηκε χαμηλόφωνα σα να ντρεπότουν. "Κι ο αφέντης ο πατέρας σου τι θα πει;" ξαναρώτησε ο γέρος. "Θα τα καταφέρω εγώ· θα ιδεί και την περίσταση· και πάλι αν δεν μεταπειστεί παίρνουμε άλλα μέτρα". Ο Θανάσης έμεινε μία στιγμή σιωπηλός, ανανοήθηκε πως ούτε η παντρεία δεν έσβηνε τελειωτικά το ντρόπιασμα της θυγατερός του, κι αναστέναξε: - "Αφού την ήθελες" είπε "γιατί δεν την εγύρευες πρώτα;" "Το καμωμένο δεν ξεγένεται" αποκρίθηκε ο Στάθης. "Είναι αλήθεια" είπε ο γέροντας κουνώντας το κεφάλι και τα μάτια του εδάκρυσαν. "Σου δίνω την ευχή μου σαν παιδιού μου" επρόστεισε συγκινημένος. Κ' ελησμόνησε με μιας τη λύπη του· το πρόσωπό του εγίνηκε χαρούμενο, το αδύνατο κορμί του το αιστάνθηκε ξανανιωμένο κ' είχε βιάση να κηρύξει του κόσμου την ανεπάντευτη τύχη της Σταλαχτής του, το λαμπρό συνοικέσιο. "Πηγαίνω" ξακολούθησε "να της τ' αναφέρω· ω πόσο θα χαρεί και κείνη!" Κ' εσηκώθηκε για να φύγει· κ' εσηκώθηκε κι ο Στάθης για να του πάει κατόπι. - "Μη λησμονήσεις" του 'πε "πως πρέπει να μας κεράσεις όλους στο χωριό, αφού έκαμες τέτοια παντρεία". "Ναι" αποκρίθηκε κ' εκίνησαν. Κι ο Γιώργης Αρτέμης, μοναχός του τώρα, εξαναβάλλθηκε να περπατεί απάνου κάτου στο μεγάλο δωμάτιό του ανήσυχος, ζυγιάζοντας το μεγάλο λόγο που 'χε προφέρει, κ' είπε μονολογώντας: "Έτσι δεν το 'χα συλλογιστεί· επαραβιάστηκα ίσως· πάντα ο κλέφτης είναι και ψεύτης".

Στ' αργαστήρι του Γεροδήμου ο Γιάννης ο Λάκουρας εδημηγορούσε πάντα με την ίδιαν αφιότητα. Όμως όταν είδε να 'ρχονται οι δύο ετσώπασε ξάφνως κ' εδάγκασε πειστωμένος τα χείλια του παρατηρώντας τη χαρούμενη όψη τους. Τούτοι εμπήκαν στ' αργαστήρι, ο Θανάσης εκάθισε επίσημα μπρος σ' ένα τραπέζι κ' είπε του νοικοκύρη: "Βάλε πιοτά για όλους· τήνε παίρνει". Όσοι είταν αυτού τον εκοίταξαν θιαμάζοντας κ' έμειναν στατικοί μη βρίσκοντας τα πρεπούμενα λόγια για τέτοιον ευτυχισμό, μόνο το πρόσωπο του Γιάννη εσύγγενε περσότερο. Με βραχνή φωνή του 'πε πικραμένος: - "Σε γελάει· δε θα το κάμει ποτέ· οι γονέοι του δε θ' αφήσουν· και συ θα μείνεις με την ντροπή, κακομοίρη· του 'πρεπε σκότωμα!" "Παραλογάς, Γιάννη", του απάντησε ο αργαστηριάρης σοβαρός "αφού θέλει να διορθώσει το σφάλμα του, γιατί να μη γένει ο γάμος;" "Σωστά, σωστά" είπε όλος ο κόσμος· και πίνοντας τα ρακιά, που ωστόσο ο Γεροδήμος τα 'χε ετοιμάσει, εσυγχαίρόνταν το Θανάση. Και ο Στάθης ενόησε πως άρεσε του κόσμου η απόφαση του Αρτέμη, κ' εσκεφτηκε: - "Τώρα είναι η στιγμή για να χάσει ο Λάκουρας όσην υπόληψη του 'χουν". Αμέσως εβγήκε από τ' αργαστήρι, ανέβηκε τρεχάτος στο σπίτι του Αρτέμη και σε λίγο εξανάρθε μαζί του. Ωστόσο οι αθρώποι έπιναν χαρούμενοι· ερωτούσαν περίεργοι το Θανάση για τα καθέκαστα του συναπαντημού του με τον Αρτέμη, ήθελαν να μάθουν πότε θα γενότουν η χαρά, μόνο ο Λάκουρας εκαθότουν σε μίαν άκρη χωρίς να κρένει ούτε λόγο και δεν εσηκώθηκε όταν εμπήκε ο Αρτέμης. Οι άλλοι όλοι τον εδεχτήκαν με σέβας, και τον ευκίόνταν από καρδιάς. - "Να 'στε πολύχρονοι" τού 'λεγαν "πολύχρονοι". Και τού 'καμαν τόπο να καθίσει στη μέση τους. Αυτός επαραγγείλε κρασί για όλους κ' εξάνοιγε με το μάτι πού είταν ο Λάκουρας· αντάμωσε το βλέμμα του, που είταν γιομάτο μέψη και τον είδε πως εσηκωνότουν για να φύγει. Σιμά στη μπασιά εβρεθήκαν αντιμέτωποι· το αίμα τους έβραζε. "Γιατί με βρίζεις σήμερα όλη μέρα στο φόρο;" ερώτησε αποφασιστικά ο Αρτέμης. "Γιατί σου πρέπει" του αποκρίθηκε αγροικά "έτσι κάνουν οι τίμιοι; τέτοιαν κοπέλα, του χωριού την καλύτερη, να την καταντέσεις σ' αυτή τη θέση;" Μα ο κόσμος ακούοντας ανακατώθηκε κακοφχαριστημένος από το μάλωμα κι ο νοικοκύρης του αργαστηριού είπε διδαχτικά: - "Έχεις άδικο σήμερα, Γιάννη· ο κυρ Γιώργης, κι αν έσφαλε, εδιόρθωσε το λάθος· και να, της

κοπελός ο πατέρας κράζεται ευχαριστημένος. Πήγαινε στο καλό τώρα". "Τίμια του μίλησε" είπαν πολλοί επαινώντας. Μα ο Αρτέμης είχε θυμώσει και δεν άφηγε το διάβα ελεύτερο: - "Κ' έχεις χρέος εσύ" είπε μεγαλόφωνα του Γιάννη "να μ' ελέγχεις, εσύ που τόσον καιρό έτρωγες το ψωμί μου;" "Αφόντις την επείραξες σου 'φυγα." "Ψέμα! σ' έδιωξα, γιατί δε σε σκιάζομαι· πάει ο καιρός που 'βανες νόμο στο χωριό." Τα μάτια του Λάκουρα άστραιψαν, σα να 'χε πάρει μέσα του μεγάλην απόφαση, μα ο Αρτέμης το κατάλαβε· μ' ορμή του πήρε το μαγγούρι και του 'πε: - "Εγώ ο ίδιος θα σε τιμωρήσω, ψωμοπάτη". Κ' έτσι λέγοντας ανέμισε το ξύλο για να του το φέρει κατακέφαλα και παρατήρησε πως κανένας δεν εκουნიότουν για να υπερασπίσει το Γιάννη· ξάφνωσ όμως άλλαξε γνώμη, έκρινε καλύτερο να καταφρονέσει τον οχτρό του παρά να τον χτυπήσει κ' επέλλησε το παλούκι όξω από την πόρτα. "Δε σε καταδέχομαι, φύγε!" του 'πε. Ο άλλος άχνισε· έφερε μηχανικά το χέρι στη ζώση, για να βγάλει τ' άρματά του, μα η σκέψη δεν τον άφηκε να το κάμει: - "Αν τότε σκοτώσω" είπε με το νου του "θα 'χω εγώ το κρίμα της Σταλαχτής, και μ' όλο που 'ναι χαμένη και τώρα, ο κόσμος θα λέει πως εγώ την εκατέστρεψα". Κι αναστέναξε· έπειτα εκοίταξε τον Αρτέμη κατάματα και του 'πε" - "Είναι η πρώτη φορά που ένας με βρίζει δημόσια"· και ντροπιασμένος εβγήκε από τ' αργαστήρι.

Είχε έρθει το καρπερό χινόπωρο· στο σπίτι του Θανάση είχαν ετοιμάσει τα προικιά του γάμου· η Σταλαχτή εφορούσε κάθε γιορτάσιμη μέρα τα πλούσια στολίδια που της είχε χαρίσει ο γαμπρός κι όντας επίσημα αρραβωνιασμένη, είχε το ελεύτερο να πηγαينوέρχεται στου Αρτέμη χωρίς να παραξενοφάινεται κανενού. Το χωριό έδειχνε αδιαφορία και ο ίδιος ο Λάκουρας δεν εμιλούσε πλια. Την παραμονή του Σταυρού, σ' ένα κάμπο καταπράσινο σιμά στο ποτάμι, γυναίκες τραγουδώντας, ετρυγούσαν τα ώρμα σταφύλια στ' αμπέλια του Αρτέμη. Είταν αυτού οι θερίστρες κ' οι πέντε: η Σταλαχτή, η Μάρθα, η Λενιώ κ' οι δυο άλλες κοπέλες· ο Στάθης Πλακίδας επιστατούσε, εβοηθούσε να φορτώνουν στ' άλογα τα τερτικά που ένα ένα τα γιόμιζαν οι γυναίκες κ' έστερνε τα σταφύλια στο χωριό με τους αγωγιάτες. Το χωριό όμως είταν αλάργα κι ο δρόμος κακός· εχρειαζότουν μία ώρα ολάκερη για να παν και νά 'ρθουν τα ζώα. Είχαν κάμει από την αυγή τέσσερες στράτες και τώρα ο ήλιος είταν ψηλά κ' οι αχτίδες του έπεφταν καυτερές στο λιβάδι. "Να φάμε ψωμί" είπε ο Στάθης στες γυναίκες "τ' άλογα θ' αργήσουν να ξανάρθουν, γιατί στο χωριό θα τα ταγίσουν και θα γευτούν κ' οι αγωγιάτες". Κ' έτσι λέγοντας ήρθε στην ακροποταμιά κ' εκάθισε στον ίσκιο μιανής μεγάλης λεύκας. Οι γυναίκες τον ακολούθησαν κ' εκάθισαν κατά γης και κείνες σιμά του. Το ποτάμι έρεε φλιφλίζοντας, τ' ασημένια φύλλα του δέντρου ετζιτζίριζαν τρεμάμενα, πολλά πουλιά εκελαδούσαν τρογύρου. Ο Στάθης εμοίρασε το κίτρινο ψωμί, οι γυναίκες επήραν σταφύλια από τα καλάθια τους κι άρχισαν όλοι να τρώγουν. "Είναι μέρα νηστέψιμη σήμερα" είπε ο Στάθης "γι' αυτό ψωμί μονάτο". "Ποτέ να μη λείψει το βλοημένο" αποκρίθηκε αμέσως η Μάρθα. Η Σταλαχτή εμασούσε σκεφτική σα να είταν η καρδιά της ανήσυχη κ' έπειτα από λίγο είπε του Στάθη: "Ερώτησες τους αγωγιάτες αν ήρθε;" "Περιμένεται από στιγμή σε στιγμή" απολογήθηκε και το μέτωπό του εσουφρώθηκε. "Ο πεθερός σου;" την ερώτησε η Μάρθα αναστενάζοντας. "Ναι" αποκρίθηκε η Σταλαχτή κατεβάζοντας τα μάτια "να ιδούμε τι θα πει· αφόντις με πήρε ο γιος του δεν του 'γραψε τίποτα. Μα όπως κι αν είναι γλήγορα θα με στεφανώσει ο κυρ Γιώργης· πού να μ' αφήκει τώρα την καημένη; Δύο μήνες ζούμε αντάμα". "Καλή στερέωση" της ευκηθήκαν οι άλλες γυναίκες· κ' η Λενιώ επρόστεσε: - "Ακούεται όμως πως ο γέροντας δε σε θέλει". Η Σταλαχτή εκούνησε τες πλάτες σα να 'λεγε "δεν ξέρω" κ' η Μάρθα τής είπε αναστενάζοντας: - "Δόλια Σταλαχτή". "Δεν ξέρουμε ακόμα τίποτα" έκαμε ο Στάθης κατσουφιασμένος· "μα όπως κι αν έρθουν τα πράματα, εσύ δε φταις, Σταλαχτή, σου είταν γραμμένα". Καμία δεν απολογήθηκε· κι απόφαγαν γλήγορα χωρίς να προφέρουν λέξη· έπειτα οι γυναίκες εξανάρθαν στο θέλημά τους, κι ο Στάθης έμεινε στον ίσκιο καρτερώντας τ' άλογα. "Σήμερα

είναι μεγάλη μέρα" ανανοήθηκε· "να ιδούμε τι θα φέρει. Μα ο γέροντας πού να συγκλίνει· και δεν φοβούμαι άλλον παρά το Λάκουρα· θα 'χουμε αντάρες". Κ' έτσι λέγοντας εξαπλώθηκε και αποκοιμήθηκε.

Η φωνή και το σκούνημα του Αρτέμη, που, καβαλάρης στ' άλογό του, είχε κατεβεί με τους αγωγιάτες στ' αμπέλι τον εξύπνησαν. Με μίας ανατινάχτικε κ' είπε: "Τι είναι αφέντη;" Έπειτα έτριψε τα μάτια του με τους γρόθους κ' εξέταξε προσεχτικά το νέο. Τον είδε αχνόν και συγχυσμένον. "Ήρθε η στιγμή" είπε με το νου του. Κι ωστόσο ο κυρ Γιώργης αποκρενότουν: - "Ήρθε· κ' είχαμε καβγάδες, φωνές, βρισιές, πράματα τεράστια· σήμερα θα χαιρέται ο Λάκουρας· μα τι να κάμω; είναι πατέρας". "Και τι λέει;" "Να τήνε διώξω, αδεμή με διώχνει κ' εμένα. Γι' αυτό μ' έστειλε εδώ κάτω· από τα τώρα δε θέλει αυτή να πατήσει σπίτι μας." "Να τον ακούσεις" απολογήθηκε ο Στάθης "μπορεί να γένει αλλιώς; προσωρινά τουλάχιστο, ώσπου να φύγει". "Μα θα με πάρει μαζί του· και θέλει να φύγομε αύριο· στέκει απόψε για να δώσει διαταγές για τον τρύγο." "Ν' ακούσεις" του ξανάπε "όλη η ουσία είναι δική του". "Μου πονεί" είπε και τα μάτια του εθόλωσαν. "Με τον καιρό λησμονιώνται όλα· δεν το 'θελες έτσι στην αρχή· έπειτα εμπλέχτηκες· εγώ σ' αυτό δε φταίω." "Και τώρα ν' αθετήσω τον όρκο μου; και τι θα πει αυτή η δυστυχισμένη; και τι θα πει ο κόσμος για μένα;" "Τι θα πει δεν ξέρω· μα ως αύριο τίποτα δε θα γένει· έπειτα έχει ο θεός. Δε θα την αφήσετε κιόλας έρημη." "Όχι· λέει να την προικίσει με χτήμα· και τα στολίδια να μένουν δικά της. Μα δε μου το λέει η ψυχή να την αφήκω." Και τα δάκρυα εκύλισαν στα μάγουλά του. "Τόσα πράματα" είπε ο Πλακίδας σηκώνοντας τες φαρδιές πλάτες του "τα κάνει κανείς χωρίς να θέλει". Έπειτα εγύρισε προς τες γυναίκες, που κοιόταζαν τους αγωγιάτες να φεύγουν με τ' άλογα φορτωμένα κ' έκραξε: - "Σταλαχτή, έλα δω τώρα". Εκείνη υπάκουσε αμέσως· τους εσίμωσε σφουγγίζοντας με τη μπόλια της το πρόσωπό της· τα μάτια της είταν ανήσυχα και το κορμί της έτρεμε παγωμένο. "Εδώ είμαι" είπε χαμηλόφωνα. "Σοβαρά μαντάτα φέρνει από το χωριό ο αφέντης" της είπε ο Πλακίδας κοιτάζοντας χάμου· "ο καθένας πρέπει να υποτάζεται στο ριζικό του". "Τα 'μαθα" αποκρίθηκε με σβησμένη φωνή· "τα λέν κει πάνου οι αγωγιάτες· ο γέροντας ήρθε, είχαν μαλώματα μεγάλα, και σπίτι τους δε με θέλει". "Κ' ελπίδα δεν είναι να συγκλίνει" είπε ο Στάθης. Ο Αρτέμης εδάκρυζε όλη την ώρα: - "Τι θέλεις να γένει;" την ερώτησε τρυφερά. "Ό,τι σου λέει η καρδιά" του απάντησε γιομάτη πίκρα. "Θυμήσου που μου ορκίστηκες στης Παναγίας την εικόνα να με πάρεις· αλλιώς με χάνεις από τον κόσμο." "Θέλεις να χωρίσεις παιδί και πατέρα" είπε ο Στάθης ανασκυντώντας: "δεν ξέρεις πως η αφεντιά του δεν έχει ουσία δική του; πώς θα ζιούσατε;" "Να με πάρει θέλω" είπε παραπονετικά· "τα πλούτη δεν τα ζηλεύω· είμαι μαθημένη από μικρή να δουλεύω σα σκλάβα για το ψωμί· μου κακοφαίνεται μοναχά πως ο ίδιος θα σταντεφτεί· μα δεν του 'φταιξα εγώ· γιατί να πάθω;" "Τον αγαπάς για να τότε σύρεις στη δυστυχία;" "Πόσο τον αγαπάω ρώτησ' τον· μα η τιμή μου αξίζει κι απ' την αγάπη περσότερο." Ετσώπασαν κ' οι τρεις τους για καμπόσο· ο Αρτέμης έκλεισε τα μάτια κ' εσυλλογίστηκε, έπειτα αναστενάζοντας είπε αποφασιστικά: - "Δεν μπορώ ν' ανοίξω πόλεμο με τον πατέρα μου". "Και τι θα γένει;" ερώτησε η Σταλαχτή αμέσως τρομασμένη από τα λόγια του. "Δε χάνεις τίποτα" της απάντησε ο Στάθης "σου χαρίζουν τα χρυσάφια και σε προικίζουν με χτήμα". "Τα προικιά τους δεν τα θέλω" είπε αψιωμένη "μόν' το στεφάνι που μόταξε". "Συφορά" έκραξε ο Αρτέμης· "το που θέλω δεν το μπορώ". "Δε σ' αφήνω να μου φύγεις" τ' απολογήθηκε ρίχνοντας κάτω το γιάδεμά της και πιάνοντάς του απελπισμένα το χέρι. "Τόνε παίρνει αύριο στη χώρα ο πατέρας του" είπε ο Στάθης με φωνή βραχνή. "Μ' απαρνιέται λοιπόν" εφώναξε· κ' εσωριάστηκε κατά γης κρούβοντας το πρόσωπο με τα χέρια κλαίοντας με κατάκαρδο παράπονο. Κ' ήρθε τότες στον ίσκιο της λεύκας κ' η Μάρθα, του Στάθη η προεστή γυναίκα, κ' ετήραξε την άτυχη ψυχοπονετικά κι αναστέναξε βαθιά και της είπε: - "Δυστυχισμένη· η παντρεία σου εχάλασε· τι να γένεις τώρα;... Μου πονεί σα

να 'σουν παιδί μου". Εσφούγγισε τότες τα βρεμμένα μάτια της, εκάθισε χάμου κ' εκείνη κι αγκάλιασε την αδικημένη συχωριανή της, που 'ταν τώρα πνιμένη από τες κλάψεις. Και ξακολούθησε, ανασκυντώντας τον άντρα της: - "Στάθη, εσύ τα 'καμες όλα από την αρχή· σου το 'λεγα δεν έπραζες καλά· το κρίμα της θα σ' έβρει". Και γυρίζοντας προς τον Αρτέμη του 'πε: - "Λυπήσου την, αφέντη". "Δεν μπορώ" απολογήθηκε λυπημένος. Κι ο Στάθης τον εσυβούλεψε: - "Ας αφήσουμε μοναχές τες γυναίκες θα παρηγορηθούν καλύτερα, κι ας πάμε τώρα στου πατέρα σου". Κ' έτσι λέγοντας τον έπιασε γλυκά από το χέρι και τον οδηγούσε προς το έβγα του αμπελιού όπου έβοσκε και τ' άλογο. Μα η Σταλαχτή, άμα εκατάλαβε πως είχαν κινήσει, ανασηκώθηκε τραβώντας τα μαλλιά της, που 'χαν ξεπλεχτεί ωστόσο, και φώναξε απελπισμένα: - "Πού πας; πού μ' αφήνεις; πώς θα παρουσιαστώ στο σπίτι μου;" Κ' έπειτα από μία στιγμή ακολουθώντας με το βλέμμα εξαναφώναξε: - "Δε θα ζήσω, δε θα ζήσω". "Δυστυχισμένη" της είπε η Μάρθα κλαίοντας, ενώ ο Αρτέμης εκαβαλίκευε τώρα τ' άλογο.

Μα ξάφνωσ τα μάτια της Σταλαχτής έστιψαν· εσφούγγισε πάλι το πρόσωπό της με τη μπόλια και μία στιγμή εστάθηκε ασάλευτη στον τόπο της, καρφώνοντας το περίλυπο μάτι της απάνου στους άντρες που αναχωρούσαν. Η καρδιά της την επρόσταξε να τους τρέξει κατόπι, γιατί αιστάνθηκε πως είταν τελειωτικώς χαμένη, αν εκείνος που την είχε απατήσει εκατάφερνε να περνάσει χωρίς την ίδιαν του σπιτιού του το κατώφλι και να κλειστεί μέσα, αιστάνθηκε πως διωγμένη και παρατησμένη δεν εμπορούσε πλια να μένει στο χωριό της, καταφρονεμένη από τον κόσμον όλον και ούτε αλλού, γιατί παντού η ντροπή και η απελπισιά θα την εσουντρόφευαν. Κι ανανοήθηκε και τον πατέρα της, την καινούρια του πίκρα, την αδυναμία του, καθώς κióλας το Γιάννη το Λάκουρα, που θα βρισκότουν πάντα μπροστά της για να την ελέγχει. Με μίας επήρε την απόφαση κ' ερίχτηκε κ' εκείνη προς το έβγα τ' αμπελιού φωνάζοντας: - "Σταμάτησε, σταμάτησε για τ' όνομα του θεού". Μα ο Στάθης, καθώς την εννόησε, εβίασε τ' άλογο κεντώντας το από πίσω, κ' εγληγόρεψε το πάτημά του, γιατί κι αυτός αμέσως εκατάλαβε, πως έπρεπε με τον Αρτέμη να φτάσουν πρώτοι στο σπίτι και ν' αποφύγουν έτσι σκηνές μέσα στο χωριό, μπρος στον κόσμο, που άσφαλτα θα εσυναζότου. Κ' είπε του κύριού του: - "Μας ξατρέχει, αφέντη· μην αντικρατήσεις τ' άλογο και μη φοβάσαι για μένα, τα ποδάρια μου βαστούν". Ο άλλος δεν απάντησε κι ούτε δεν εγύρισε να τηράξει οπίσω του· μα τώρα ο δρόμος εγινότου άσκημος, ανηφορητός, γιομάτος στρογγυλούς γούλους, όπου το ποδάρι του ζώου δεν εμπορούσε πλέρια να πατήσει, αλλά εγλιστρούσε κ' εσκόνταψε. Κ' έτσι το τρεχατό ελιγόστεψε τόσο, που η Σταλαχτή τούς είχε σιμώσει αρκετά κράζοντας πάντα: - "Σταμάτα, σταμάτα". Κι από τη φωνή της εκαταλάβαιναν οι άντρες πως κάθε στιγμή εκέρδιζε δρόμο κατόπι τους και θα τους έφτανε βέβαια αν ο κακοστρωμένος ανήφορος είχε ακόμα μάκρος αρκετό και για τούτο εκεντούσαν τ' άλογο χωρίς πάψη. Εκείνη όλο έκανε δύναμη να γληγορέψει το τρέξιμό της· η απελπισιά, ο τάραχος της ψυχής της τής έδιναν ασυνήθιστη μπόρεση, και εγκαρδιωνότου πως κάθε στιγμή εγενότου μικρότερη κ' η απόσταση, μα ειστανότου κióλας πως η πνοή άρχιζε να της λείπει, και παρατηρούσε πως είταν σιμά το τέλος του ανήφορου. Έπειτα τ' άλογο θα πηλαλούσε στον ίσιο δρόμο, και πώς θα δυνότου να το προφτάκει; Κ' έτρεχε, κ' έτρεχε. Είταν το ρόβολο φυτεμένο ελιές, ολοπράσινο κ' επίδροσο· τα φύλλα και τα λουλούδια εμισόκρουβαν το δρόμο που τώρα εγύριζε λίγο· και στο γύρισμα είταν κióλας ένα μονοπάτι, κουραστικό, ορθό και γιομάτο σκαλιά, μα που έκοφτε καμπόση στράτα κ' έβγαζε κι αυτό στην κορφή της ράχης, στο τέλος του ανήφορου. Κ' η Σταλαχτή το πήρε. Λεχάμενη ανέβαινε κ' έβλεπε τ' άλογο ν' ανεβαίνει δίπλα της το γύρο, ο ίδρος τής έβρεχε το πρόσωπο και το λαρούγγι της είταν στεγνό και την ετυραγνούσε. Έφτακε πάνου· αλλά κείνην τη στιγμή τ' άλογο εδιάβαινε από μπροστά της, κι ο Αρτέμης, που είταν καβαλάρης καθιστά στη σαμάρα και της εγύριζε τες πλάτες, δεν εστράφηκε ούτε

να την κοιτάξει. Με δυο τρεις βιαστικές λασιές το ζώο αποτέλειωσε τον ανήφορο. Και κείνη ενόμισε πως οι δυνάμεις της την παραιτούσαν, άκουσε τα πλεμόνια της να σφουρίζουν, και της εφάνηκε πως έπεφτε στη γης. Εσύρθηκε ακόμα σιγά σιγά κατόπι τους, αλλά τ' άλογο τώρα έτρεχε στο σιάδι κ' επήγαινε κάθε στιγμή μακρότερα. Τότες ένιωσε πως σωτηρία πλια δεν υπήρχε, πως η μοίρα την έσερνε στο χαμό. Εκοίταξε ολόγυρά της χωρίς να ξέρει γιατί, κ' είδε σιμά της πολύ ένα πηγάδι. Και με μιας έφεξε στο νου της η ιδέα πως το πηγάδι θα της προβοδούσε ήσυχο θάνατο, ανάπαψη για τα πάθια της όλα· και μόλις εσκέφτηκε το θάνατο και τον αποφάσισε. Έπεσε μέσα με το κεφάλι. Το νερό δαρμένο έβρασε· ο θόλος αντλάλησε.

Και τ' ανακάτωμα του νερού και τη βοή τ' άκουσαν κι ο καβαλάρης κι ο Στάθης, κ' εγύρισαν να κοιτάξουν τρομασμένοι κ' οι δύο. "Έπεσε μέσα" είπε ο Αρτέμης γυρίζοντας τ' άλογο και κιτρινίζοντας. "Έπεσε μέσα" είπε ο δούλος του ανοίγοντας τα μάτια. "Να τη γλυτώσουμε" ξανάειπε ο Αρτέμης κ' εκίνησε μ' όλη τη γληγοράδα τ' αλόγου του, ενώ ο άλλος τον ακολουθούσε καταπόδι. Σε μία στιγμή έφτακαν· τα νερά εχτυπιόνταν ακόμα· κ' ενώ ο Αρτέμης επηδούσε από τ' άλογο ο Στάθης έσκυψε στο φροχειλί κ' εμέτρησε με το βλέμμα το βάθος. - "Κατεβαίνω" είπε. "Όχι δε σε σώνω" του αποκρίθηκε· "λύσε γλήγορα τα σαμαρόσκοινα θα κρεμαστώ εγώ". Κ' έτσι λέγοντας έριχνε μερικά φορέματα, ενώ ο άλλος εξεμπέρδευε γοργά τα σκοινιά, κ' έδενε μία κλώνα σ' ένα σιμοτινό δέντρο. Έπειτα ήρθε αμέσως στον Αρτέμη, που 'χε καθίσει στου πηγαδιού τη βίρα, και με την άλλη κλώνα τον έδεσε από τη μέση. Πατώντας στους τοίχους άρχισε τούτος ευτύς να κατεβαίνει κ' ο Στάθης εβαστούσε από πάνω το σκοινί τεντωμένο, βοηθώντας τον έτσι στο κατέβασμα. Το πηγάδι είταν βαθύ κ' είχε νερό πλήθιο. "Βάστα" είπε από μέσα ο Αρτέμης άμα έφτακε την όψη του νερού, που ανακατευότου. Κ' εκοίταξε. Η Σταλαχτή εξαναρχότου στον αφρό κουνώντας ακανόνιστα κι απελπισμένα τα χέρια, κι όταν το κεφάλι της εβγήκε όξω, το στόμα της, που 'θελε να φωνάξει, εγαργάρισε βραχνά μία στιγμή, έπειτα το νερό την εσκέπασε μπουρμπουλίζοντας κι άρχισε σύγκορμη να βουλάει. Μ' ένα χέρι ο Αρτέμης εκρεμάστηκε από το σκοινί κρατώντας τα πόδια στες λιθιασμένες πέτρες, έσκυψε μ' ορμή κι άδραξε από τα μαλλιά τη δυστυχισμένη. Την ετράβηξε πάλι απάνου· τα χέρια της εσπερδουκλωθήκαν στο βραχιόνι του και τα νύχια της εμπαχτήκαν στο κρέας του. "Τράβα" εφώναξε από μέσα "είναι βαριά· μοναχός δε θα μπορέσω ν' ανέβω". "Βαστάξου μια στιγμή" τ' αποκρίθηκε από πάνω· "κάποιος έρχεται και θα βοηθήσει. Επλάκωσε". Και μ' όση δύναμη είχε στα πλατιά του στήθια εφώναξε: "Ελα γλήγορα, Γιάννη· εδώ πνίγονται". "Πνίγονται;" είπε στατικός ο Γιάννης ο Λάκουρας που 'χε φτάσει τρεχάτος. Κ' επρόστεσε: - "Ερχόμουνα στ' αμπέλι, ήξερα πως θα συνέβαινε κάτι, αφού την απελπίσατε". Κ' έπιασε το σκοινί. "Τράβα" του 'πε ο Στάθης παίρνοντας φόρα "κρέμονται κ' οι δύο· τράβα". Μα ο Γιάννης έμεινε ακίνητος, Κι ο Στάθης έστρεψε το πρόσωπο και τον εκοίταξε κατάματα· τον είδε χλωμό, με τα μάτια βγαλμένα από τες κόχες, με σκληρήν έκφραση στα χείλια. Κ' ετρόμαξε. "Θα τους πνίξω" είπε ο Γιάννης. "Τραβάτε" εφώναξε από κάτω ο Αρτέμης "τα χέρια μου καίνε σα να βαστούσα αθρακιά". "Τι θα κάμεις;" είπε ο Στάθης βλέποντας το Γιάννη να βγάζει από τη ζώση το μαχαίρι. "Εκεινού του πρέπει τιμωρία, εκείνη γιατί να ζει στην ατιμία;" αποκρίθηκε "γι' αυτό μου την επήρετε;" Τώρα ο Στάθης εφώναξε: - "Αφέντη άφησέ την και μοναχός σου ανέβα". Κι άφησε το σκοινί. "Α, μη μου τον σκοτώσεις" επρόστεσε κ' ερίχτηκε πάνω στο Γιάννη για να τον ξαρματώσει. "Τραβάτε" εφώναξε πάλι ο Αρτέμης· "δεν την αφήνω". Κι ωστόσο ο Γιάννης έλεγε αγριεμένος: - "Φεύγα, άτιμε μεσάτορα, σε σφάζω και σένα". Μα ο Στάθης είχε χάσει κάθε φόβο, με το κορμί του εδιαφέντευε το σκοινί, κ' επάσκιζε να σιμώσει τον άλλον, ώσπου μια μαχαιριά τον εσώριασε κατά γης λαβωμένον. Κι αμέσως με το ματωμένο μαχαίρι ο Γιάννης έκοψε το σκοινί· το νερό δαρμένο από τα δύο κορμιά, που βούλιαζαν, έβρασε κι αναπετάχτηκε ώς το φροχειλί, κι ο φονιάς ετήραξε τρογύρου του σαν

ξαφνισμένος από το έργο του. Ένα κοράκι ήρθε κ' εκάθισε στην ελιά, όπου είχαν ακόμα δεμένο ένα κομμάτι του σκοινιού, κ' έκραξε· κι ο Γιάννης ανασηκώνοντας τα μάτια είπε: - "Έκαμα κρίση".